

מזיכרונותיו של שלום אילתי:

עבודות כפייה בגטו קובנה

אם הגדר הייתה לסרעפת שהמתרחש לאורכה משפיע על נשימת הגטו, השער היה הלב, ובאמצעות הכניסה והיציאה דרכו זרמו החיים בגוף כולו. מבעד לשער נכנסו משמרות חיפוש והחרמה, כוחות סריקה ומעצר. מכאן הובאה אספקה, הוברחו מזון – ויש אומרים גם נשק – ובעלי מזל גם מילטו עצמם לבלי שוב.

מעבר השער העסיק את כולם. עם שחר ולפנות ערב הלכו ובאו דרכו בריגדות העבודה. בצאתם נספרו האנשים היטב, ובשובם נמנו מחדש וגם נבדקו בקפידה, שמא מבריחים הם פנימה דברי מזון וחפצים בעלי ערך, פרי חילופים עם ליטאים. התפתח משחק מסוכן של שוטרים וגנבים, כשכל צד משפר תחבולותיו להכשלת הצד השני. יש והנתפס בהברחה היה נפטר בהחרמת הטובין, מעצר לילי במחבוש המקומי ושיגורו למחרת לבריגדת עבודה קשה; אך יש גם, ולכאורה ללא סיבה מובנת, הולך המאסר המקרי אל מרתפי הגסטאפו בעיר, להמתנה אומללה יחד עם בני-ערובה אחרים שנלקטו שם תמיד, עד לשיגור גורלי אל הפורט התשיעי. "ביים געטא טויעדל, ברענט א פייערל" המושר בנעימה הידועה של "אויפן פריפעטשאק ברעגט א פייערל" ("חדר קטן, צר וחמים" בנוסח העברי), היה שיר הגטו הראשון והוא נפוץ במהירות. מלא הומור וסרקאזם מתאר הוא את תהליך ביקורת הבריגדות במעבר השער וחצייתו.

מכל בריגדות העבודה, קשה מכול הייתה בריגדת שדה-התעופה "האעראדראם". איש לא רצה לעבוד בה, וכולם עשו מאמצים לחמוק ממנה. אחר צעידה ברגל של כחמישה קילומטרים דרומה מעבר לשני הנהרות היה על העובדים שם לעסוק, תחת השגחה קשוחה ובכל תנאי מזג אוויר, במשמרות יום ולילה, בעבודות עפר קשות – לחפור ולחצוב, להטעין ולהוביל. הרחיבו את שדה-התעופה, זה אשר הפצתו בבוקר הראשון בישרה את בוא המלחמה. מדי ערב ובוקר היה פורץ ליד השער משבר סביב מילוי מכסת העובדים למקום ההוא. הגרמנים הצהירו כי בזכותה של בריגדה זו בלבד הגטו קיים. לפיכך הוחלט לחייב את כל גברי הגטו הכשירים לעבוד בו לפי תור, ועל המשטרה הוטל לסייע בביצוע הדבר. למרות זאת היו מדי פעם כושלים במילוי המכסה, בעיקר זו של משמרת הלילה היוצאת לעבודתה לפנות ערב, ואז בלית-ברירה היו חוטפים מן העוברים השבים באותה שעה מעבודתם בבריגדת-יום כלשהי, ושולחים אותם למשמרת פרך נוספת. גם בגורל ה"אעראדראמשטשיק" ותלאותיו סופר בשירי הגטו הראשונים.

בעקבות התלאות בבריגדה זו ודומות לה, התפשט נוהג שכירת "מלאך", אדם צעיר וחזק אשר תמורת תשלום מתאים היה מוכן למלא את חובת הפרך במקומך. עוד אחד ממשלחי-היד המשונים של הגטו, ומן הסלנג המיוחד שבו.

מקור: שלום אילתי, לחצות את הנהר, יד ושם, ירושלים, 1999, עמ' 47-48.